

TÜRKÇENİN GÜCÜ VE ATATÜRK

İdris KARAKUŞ*

Özet

Yaklaşık 250-300 milyon insan tarafından konuşulan Türkçenin tarihi, çok eskilere dayanmaktadır. VIII. yüzyılda taş üzerine kazınarak yazılmış Orhun Anıtları'nın (Göktürk Kitabeleri) Türkçe olması, Türk dilinin tarihi derinliğinin göstergesi ve işlenmiş bir dil olduğunun belgesidir.

Türkçe, kuralları sabit, işlenmeye ve gelişmeye müsait, sondan eklemeli, ses uyumlu bir dildir.

Anahtar kelimeler: dil, Türkçenin gücü, Atatürk

Abstract

About 250 million people are speak Turkish in the world. Turkish is one of the seven considerabl languages. Orhon monument wrote scraping on the Stone in 8th century. This suggest that Turkish have developed language structure and it is very old.

Turkish language have ordered gramer and syntax. In addition, it have very functional word endings.

Keywords: language, Turkish language, Atatürk

Dil, insanları anlaşılmaya, benzeşmeye, birleştirmeye ve bütünleştirmeye yarayan; onların ruh ve hayal dünyalarında değer ve hükümler oluşturan tabii ve sosyal bir araçtır. Dil, düzgün konuşma, güzel yazma, doğru okuma, dikkatli dinleme; anlama ve anlatma becerilerinin toplamıdır. Dil, insanların doğru düşünmesini; doğru karar vermesini; duygu, düşünce ve hayallerini tam ve doğru anlatmasını sağlayan sihirli bir vasıta. Türkçe, Türk'ün ana dili, hayal ve düşünce dünyasının kapısı, düşünce deposunun anahtarı, gönlünün ve yüreğinin penceresidir... Türkçe, Türklüğün temel göstergesi, Türk vatanının tapusu, Türk milletinin şeref bayrağıdır.

* Dr., Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türkçe, bugün dünyada yaklaşık 250-300 milyon civarında insan tarafından konuşulmaktadır. Türkçe, kelime, tabir, deyim, mecaz ve atalar sözü gibi anlatım unsurları ile karşılaştırma, benzetme ve anlam aktarma gibi ifade yollarına sahip zengin bir dildir. Anlatımın gerçekleştirildiği bu unsurların ve ifade yollarının zenginliği Türkçenin ifade gücünün göstergeleridir. Türkçe, her türlü karmaşık duygu ve düşüncenin kolayca anlatılabildiği bir işleyiş düzenine ve anlam zenginliğine sahiptir. Türkçe, ifade yeteneği güçlü bir dildir. Türkçeye bu gücü zaman içinde oluşan mantık dokusu vermektedir. Türkçe, insanın duygu, düşünce ve hayal dünyasını bütün yönleriyle ifade etme yeteneğine sahip, kavramları karşılamak üzere kelime türetmeye müsait bir dildir. Birçok ilmî kavram ve terimlerin karşılıklarını Türkçede bulmak veya bulunmayanları türetmek mümkündür. Türkçede bir kavram bazen en az yirmi kelime, kelime grubu veya deyimle ifade edilebilmektedir.

Mantık, doğru düşünmenin, doğru muhakeme yapmanın, doğru kanaat oluşturmanın ve doğru hüküm vermenin kurallarını koyar. Türkçe, sağlam bir mantık örgüsüne ve mantıklı bir kurallar sistemine sahiptir. Türk insanında stratejik düşünme yeteneğinin gelişmiş olmasında Türkçenin mantıklı dil olmasının önemli bir rolü vardır. Türkçe, matematiksel yapısı, zengin kelime ve kelime grubu kadrosu, oturmuş mantık dokusu ve çok az istisnası olan kurallarıyla gelişmiş ve işlenmiş bir dildir. Türk milletinin düşünce sistematığının kurulmasında, mantık dokusunun oluşmasında, estetik zevkinin gelişmesinde Türkçenin önemli rolü vardır.

Türkçede kısa cümleler anlatmayı ve anlamayı kolaylaştırır; uzun cümleler edebî zevk verir, duyguları terbiye eder. Türkçe her türlü uzun ve kısa, birleşik, girişik... cümleleri oluşturmaya müsait bir dildir.

Türkçenin gücü ve güzelliği hakkında yabancılarda da olumlu kanaatler oluşmuştur. Sekiz dil bilen bilim adamı Johan Wandewalle Türkçe hakkındaki kanaatini şöyle ifade ediyor:

“Yıllar boyunca Türkçenin kurallar sisteminin işleyişini inceledikçe satranç oyununa olan yakınlığının daha çok farkına varıyorum. Santraçta kurallar mantıklı, basit ve az sayıda. Çok kısa bir zaman içerisinde öğrenilebilir. Yedi yaşındaki bir çocuk bile satranç oynamasını öğrenebilir. Temeldeki bu kolaylığa rağmen satranç oynayan kişi hayatı boyunca sıkılmaz. Oynama imkânları sınırsızdır. Dünya şampiyonluğunu kazanmak için olağanüstü yetenek ve beceri lâzım. Bütün bu nedenlerle satranç oyununun ideal bir oyun olduğunu söyleyebiliriz. Aynı durumun Türkçe dil bilgisi sisteminde bulunması bence Türk dilinin en büyüğü özelliğidir.¹

¹ Mehmet HENGİRMEN (zik.), Türkçe Dilbilgisi, Engin Yay., 3. bs., Ankara, 1998, s.17

Türkçe, asırlardan beri işlene işlene sistemli ve mükemmel bir işleyiş düzeni kazanmıştır. Kıvrak bir cümle yapısı ve kulağa hoş gelen musikisiyle şiir gibi bir dil olmuştur. Bir dilin mükemmel bir dil olması için tarihî derinliğin yanında ilim dili ve edebî dil olarak işlenmesi ve kurallar bütünlüğü içinde sistemleşmesi gerekir ki, bu durum Türkçede vardır.

Türkçe fiile dayalı bir dildir ve bu sebeple anlatım fiile dayandırılmaktadır. Türkçede fiil çekimlerinin çok olması hareket alanını genişletmektedir. Son- dan eklemeli bir dil olması bu hareket alanını daha da genişletmektedir. Türk- çede bir cümlenin yüklemine aldığı ekler ile önceki ve sonraki cümlelerin yüklemine aldığı eklerin zaman ve kipinin uyumlu olması, ifadeye ahenk ve armoni kazandırdığı için musikiyi güçlendirmekte, anlamayı kolaylaştır- maktaki ve anlatmayı zevkli hâle getirmektedir.

Burada, bir hatıra yer verirsek düşüncelerimizi daha da güçlendirmiş oluruz. Anekdodu, Abdülhak Şinasi Hisar nakletmektedir:

“Paris’te metroda Halid Ziya ve Hamdullah Suphi birbirlerine rast gelmiş, bir hayli konuşmuşlar. Metrodan çıkarken bir Fransız yanlarına gelmiş, mâzur görülmesini rica ile, kendisinin dillerin musikisiyle alâkadar olduğunu ve ken- dilerinin hangi dille konuştuklarını sormuş, Türkçe olduğunu öğrenince şim- diye kadar bu dili duymak fırsatını bulamadığına müteessir ve şimdi duydu- ğuna da pek mütehassis olduğunu söylemiş. ‘Eğer bu istasyonda inmeseydiniz mahzâ konuşmanızı işitmek için sizi devam edeceğiniz istasyona kadar takip edecektim. Ne eski bir millet olduğunuz anlaşılıyor, zira lisanınız bu ahenkli ve musikili inceliğine ermek için ne uzun zamanların sarf edilmiş olması iktiza eder!’ demiş.”²

Bütün diller şairler, yazarlar, gazeteciler, tv muhabirleri, öğretmenler ve hatipler tarafından işlene işlene sistemli bir bütünlüğe kavuşur. Bu sistemli düzen, dil bilimciler veya araştırmacılar, eleştirmenler, tahlilciler tarafından analiz edilerek kanun ve kuralları belirlenir. Canlı bir varlık olduğu ve sürekli değişiklikler yaşadığı için kurallarında bazen istisnalar da görülür.

“Lisanların her yerde tekemmülü kendi kendine değil, irfan ve edep sa- hiplerinin himmetleriyle hâsıl olmuştur.”³ ve “Arzın üstünde konuşulan bütün lisanlar arasında en güzeli, en ahenklisi olan bedelsiz lisanımızı kurtarmak için ciddi teşebbüslerimizin bu kadar gecikmiş olması yüzlerimizi kızartsa, bizi bedbaht etse gerektir.”⁴ diyen, nakledilen hatıranın kahramanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, Türkçeye yapılan saldırılar karşısında suskun kalışı ve müca- dele etmeyişi yüz kızartıcı bir suç olarak telakki etmektedir.

² Abdülhak Şinasi HİSAR, Geçmiş Zaman Fıkraları, Varlık Yay., İstanbul, 1971, s.263

³ Mustafa BAYDAR, Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları, Menteş Yay., İstanbul, 1968, s.218

⁴ Mustafa BAYDAR, age., s.217

İnsanın okuduğunu, dinlediğini, gözlemlerini hatta kendini ve çevresini anlaması; duygu, düşünce ve hayallerini söz ve yazı ile ifadelendirmesi; ruh ve düşünce dünyasının anlam derinliklerini kavramlar aracılığıyla resimlendirmesi için gerekli güç ve yetenek Türkçede bulunmaktadır.

Türkçenin gücünün önemli göstergelerinden biri de adlandırmadır. “Türkçede, dine dayalı olarak yapılan adlandırma, kültür ve tarihe dayalı olarak yapılan adlandırma, aile büyükleriyle ilgili olarak yapılan adlandırma, çevredeki hoş, güzel veya kıymetli hakim unsuru esas alarak yapılan adlandırma önemli bir husustur.

Renk, çiçek, bitki, hayvan, kuş, yemek, akrabalık adlandırmaları Türkçeye zenginlik yanında ifade gücü de kazandırmaktadır. Türkçede, soyut kavramların somutlaştırılarak kolayca ve anlaşılır şekilde ifade edilmesinde adlandırmanın önemli bir yeri vardır; bu, Türkçenin önemli bir özelliğidir.”⁵

Anlatımın somutlaştırılmasında adlandırma çok önemlidir ve Türkçe, ad olan kelime kadrosu bakımından çok zengindir.

Her dilin kendine özgü bir mantık dokusu vardır. Her insan kendi dilinin mantık dokusu çerçevesinde düşünür ve düşüncelerini ifade eder; Türk Türkçenin, Arap Arapçanın, İngiliz İngilizcenin... “Çok Arapça öğrenen yalnız Türkçeyi Arapçaya benzetmekle kalmayıp Türk kafasını da birlikte sürür, götürürdü. Çok Fransızca veya Almanca bilen de hem Türkçeyi, hem de kafasını Fransızlaştırır veya Almanlaştırırdı. Bizde kültürlü adam demek, kökünden bile değil de, dalından, budağından Araplaşmış, Acemleşmiş, Fransızlaşmış, Almanlaşmış veya İngilizleşmiş adam demek idi.”⁶

Uzun tarihî gelişim sürecinde işlene işlene kurumsallaşmış ve sistemleşmede bütünlük kazanmış olan Türkçenin kendi kendini koruma mekanizması zaman içinde oluşmuştur; bu sebeple, pek çok kültürel etkileşim ve hatta yabancı dillerin baskısı karşısında Türkçe, kendini korumayı başarmıştır. Ömer Seyfettin bu durumu şöyle izah etmektedir:

“Din ve edebiyat bize Arabî ve Farisî öğretmiş. Hatta bir zamanlar resmî lisanımız Farisî olduğu gibi, bir padişahımız da Arapçayı bize umumî ve millî bir lisan olmak üzere kabul ettirmeye kalkışmış. Hicretimizin ilk asırlarında Arabî ve Farisî birçok kelimeler lisanımıza girmiş. Bunun kat’iyen zararı yok. Lâkin edebiyat, sanat ve dolayısıyla tezeyyün-i fikrî Arabî ve Farisî kaideler de getirmiş, Türkçe muvazenesini kaybetmiş. Tabiata muhalif ve son derece

⁵ İdris KARAKUŞ, *Türkçe -Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Can Rek. Bas., 3.bs., Ankara, 2005, s.33-34

⁶ Falih Rıfkı ATAY, “Yazı, Dil, Kafa” *Hakimiyeti Milliye*, 2 Ekim 1932’den zikreden Zeynep KORKMAZ, *Atatürk ve Türk Dili-2*, TDK Yay., Ankara, 1997, s.103

sun’i bir hâl kesp etmiş. Fakat nasılsa yine aslını, esası olan filler ve sigaların istiklâlini muhafaza etmiştir... Millî bir edebiyat vücuda getirmek için evvelâ millî bir lisan ister. Eski lisan hastadır. Hastalıklar içindeki lüzumsuz ve ecnebi kaidelerdir. Evet şimdiki lisanımızda Arabî ve Farisî kaideleriyle yapılan cem’ler, terkib-i izafî, terkib-i tavsifî, vasf-ı terkîbîler yaşadıkça saf ve millî addolunamaz... Yazı lisanıyla, konuşma lisanını birleştirirsek edebiyatımızı ihya, yahut icat etmiş olacağız... Dünyanın en mükemmel, en basit, en sade ve tabîî bir sarfı olduğu bütün lisan âlimlerince iddia ve beyan olunan Türkçe sarfımızı tanımalı, onun üzerine ifsat edici bir leke gibi düşen ecnebi kaideleri atmamızdır. Türkçenin mekanizmasını bozan Arabî ve Farisî edatları asla kullanmamalıyız. Hele terkipleri mutlaka, mutlaka Türkçe kaidesiyle yapmalıyız. O vakit lüzumsuz olan bazı Arabî ve Farisî kelimelerin kendi kendilerine savuştuklarını göreceksiniz... Türkçenin mekanizmasını bozan Arabî ve Farisî kaideleri bilmeyeceğiz, anlamayacağız. Bu adım kat’î olacak. Yeni lisanla ilmî, fennî, edebî yazılar yazacağız, hikâyeler telif, şiirler tanzim edeceğiz... Fenalığını hiç kimsenin inkâr edemediği eski lisanı ancak gençler esassından değiştirecek ve bir yenilik husule getireceklerdir... Biz, bütün karanlıklardan uzak, hür ve müstakil, ilim ve edebiyat için çalışacağız. Gayemiz millî bir lisan, millî bir edebiyat vücuda getirmek olacaktır.”⁷

Türkçenin tarihin bilinen ilk yazılı metinleri olan Göktürk Yazıtlarından bugüne kadar ele geçen bütün eserlerde işlenmiş olduğunu ve bu dille mükemmel edebî eserlerin ortaya konduğunu söylemek mümkündür. Bu mükemmel eserlerin kaleme alındığı Türkçe üzerine pek çok bilim adamı araştırma ve incelemelerde bulunmuştur.

“Avrupa’da batılı bilim adamlarının ortaya koyduğu eserlerle yayılmaya başlayan Türkoloji çalışmaları, II. Meşrutiyet’in (1908) ilânından sonra ülkemizde de bir bilim sahası olarak gelişmeye başlamıştır. Ali Suavi, Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa, Şemsettin Sami ve Şeyh Süleyman Efendi tarafından başlatılan; Necip Asım ve Veled Çelebi tarafından hem ilmî hem edebî sahada hızlandırılan; M. Fuat KÖPRÜLÜ tarafından ilmî zemine oturtulan ve geliştirilen metotlarla sistemleştirilen Türkoloji çalışmaları, başlangıcından beri genç nesillerin ve devrin aydınlarının ruh dünyalarında derin etki yaratarak Türkçülük akımının doğmasına vesile olmuştur. Türkçülük akımı, gençlerin ve aydınların ruhî temayüllerini şekillendirmiş, Türklük gurur ve şuurunu ön plâna çıkarmış, dil, tarih ve edebiyat üzerine araştırmaları yoğunlaştırmış; vatan, millet, hürriyet gibi kavramlara edebî ve siyasi boyut kazandırmıştır...

⁷ Ömer Seyfettin, “Yeni Lisan”, Genç Kalemler Dergisi, C.2, Nu.1, 29 Mart 1911, s.75-81

“Osmanlı Devleti’nin dağılması ve yıkılması, azınlıkların bu yıkım sürecini hızlandıracak çalışmalara –gizli ve açık– katılması, Türk aydınların ve yürütülen Türkoloji çalışmalarına ilgi duyan gençlerin uyanmasını ve harekete geçmesini sağlamıştır. Bu uyanış Millî Mücadele Hareketi’nin alt yapısını oluşturmuştur. Osmanlı ordusunda subay olarak görev yapan Mustafa Kemal’i de derinden etkileyen Türkoloji çalışmaları ve Türkçülük akımı, vatanın kurtuluşu için harekete geçmesinde önemli rol oynamıştır. Mustafa Kemal’in ideal, azim, inanç, irade ve ortaya koyduğu tavırla Türkçülük, Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasından sonra kurulan bağımsız Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin millî politikası olmuştur.”⁸

32.400 farklı kelime kullanarak toplam 192.989 kelimedenden oluşan NUTUK’u otuz altı buçuk saatte irad eden, Türkçedeki güç ve kudreti gören bir Türk insanının dilci olmasa bile Türkçe hakkında “Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir.” gibi bir hüküm verme yetkisinin olması gerekir. Böyle bir yetkinin sahibi olan Atatürk bu dilin eğitim ve öğretimi için de 1.3.1922’de TBMM’nin üçüncü toplanma yılını açarken şöyle demiştir: “Tüm köylülere okumak, yazmak, vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafî, tarihî, dinî ve ahlâkî malûmat vermek ve âmal-ı erbaayı (Dört işlem: Toplama, çıkarma, çarpma, bölme) öğretmek maarif programımızın ilk hedefidir. Bu hedefe varmak, eğitim tarihimizde kutsal bir merhale teşkil edecektir.”

Türk Halkının cahilliğini okuma-yazma bilmemesine bağlayan ve okuma-yazma bilmemesinin de Arap harflerinden kaynaklandığına inanan Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşu aşamasında milli bilinci geliştirecek bazı değişikliklerin yapılması ve bazı kurum ve kuruluşların oluşturulması gerektiğini düşünmüştür. Harf İnkılâbı bu düşüncenin ürünüdür. Türk hançeresine uygun düşmeyen bir seslendirme sistematiğine sahip olan, Arapça ve Farsça kelimelerin dilimize girmesine aracılık eden, Türkçenin millî yapısını bozan, mantığı ve sistematiği farklı bir dilin alfabesi olan Arap harflerinin değiştirilmesi gerektiğine inanan Atatürk’e göre gerekçe şudur: Zor öğrenilmekte, okuma-yazma oranını düşürmekte, eksik ve yanlış yazılımlara sebep olmakta, Türkçe sesleri tam olarak karşılayamamakta, yanlış kelimelerin türe-

⁸ İdris KARAKUŞ, Atatürk Dönemi Eğitim Sisteminde Türkçe Öğretimi, TDK Yay., Ankara, 2006, s.208-209

tilmesine zemin hazırlamakta...⁹ Bu düşünceden hareketle Atatürk, Türkçenin ses yapısına, mantığına, gramerine, ahenk ve armonisine uygun bir alfabenin hazırlanması için talimat vermiş, encümenler kurdurmuş, yeni bir alfabe hazırlattırılmış, Harf İnkılâbını gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen inkılâbın temel amacı, halkı okutarak aydınlatmak ve bilinçlendirmek; halkın eğitim seviyesini yükseltmek ve halkın millî direnç unsurlarını harekete geçirmektir. Milli direnç unsurlarının zemini dildir, Türkçedir. Atatürk, millî bilinci, millî duyusu, Türklük şuurunu ön planda tutmuş; millî bilinç, millî övünç ve millî duyusunun temeli olarak millî dili görmüştür. Dilin millîleşmesinin önemli adımı olarak da alfabenin değiştirilmesini düşünmüştür. Türkçenin yapısına ve Türk'ün hançeresine uymayan bir alfabenin yerine Türk alfabesinin getirilmesi millî bir düşüncenin ürünüdür.

Yeni kurulan Türk Devleti'nin eğitim ve kültür politikalarının fikir temelinde millî dil yaratma düşüncesi vardır. Millî dil, millî bilinci geliştirecek, zihniyeti değiştirecek ve halkın millî bir bakış açısı kazanmasını sağlayacaktır. Millî bakış, milleti güçlü, devleti büyük yapar.

Millî Mücadele Hareketinin başarıyla sonuçlanması Türk insanının kendine güvenmesine, gençlerde milliyetçilik duygularının kamçılanmasına vesile olmuş ve Türkçenin millîleştirilmesi düşüncesini aydınların ülküsü hâline getirmiştir.

Halkın inandığı dini daha iyi anlaması için hutbenin Türkçe okunması ve ibadet dilinin Türkçeleştirilmesi gerektiğini düşünen Atatürk, savaşın devam ettiği 1922 yılında düşüncelerini uygulamaya koymaya çalışmıştır.¹⁰

Türk tarihini araştırmak, incelemek, gerçekleri ortaya çıkarmak, insanlarımızda manevî duyguları beslemek, özgüven duygusunu geliştirmek amacıyla

⁹ "Türkçe şimdiye kadar öğrenmeye çalıştığım dillerin en dikkate değer olanıdır." diyen ve ülkemizde ABD'nin Ankara Büyükelçisi olarak görev yapan Charles H. Sherrill, Atatürk ile birebir görüşmeleri ışığında hazırladığı kitabında Harf İnkılâbı ile ilgili düşüncelerini şöyle anlatıyor:

"Ana dili İngilizce olan herkes, İngilizce konuşulan yerlerde doğmuş olduklarına gerçekten sevinmelidirler. Çünkü, İngiliz imlâsını öğrenmek isteyenlerin Allah yardımcısı olsun!.. Kendi dilimizde nice kelimeler vardır ki, başka türlü yazılır ve bütünü başka türlü okunur.

Yeni alfabesi sayesinde Türkler, ister genç, ister olgun, ister öğrenci, ister âlim olsun, yabancı kelimelerin imlâsı hususunda bu gibi eziyet ve zorluklardan kurtulmuşlardır. Bu imlâ hakikaten o kadar fonetiktir ki, Türklerin yabancı bir dili öğrenmelerini çok kolaylaştırmaktadır. Bu derece kati ve sağlam bir fonetik sistemiyle, Türklerin yabancı kelime seslerini, diğer ülkeler öğrencilerinden daha kolay kapabilecekleridir.

Türk harf reformu, bir milletin yazı dilinde âni, çabuk ve tam bir değişiklik yapmıştır. Mustafa Kemal, Arap harflerini, genç veya ergin öğrencilerin öğrenmesindeki güçlükleri tespit etmiş ve bu harflerin Türk eğitimini lüzumundan fazla bir süre esareti altında tuttuğunu görmüştür. (...)

Artistik güzelliği olan Arap harfleri dil kapısını süslüyor, fakat aynı zamanda da kapıyordu.

Bu inkılâbın yalnız anayurtta değil, aynı zamanda yabancı ülkelerde Türk dilinin, öğrenilmesinde de sağladığı kolaylıkları görünce, insan hayran olmaktan kendini alamıyor.

Harf İnkılâbı Mustafa Kemal'in bugünün Türklerine olduğu kadar, yarının nesillerine de altın bir hediyesidir." (Charles H. SHERRİLL (Çev.Alp ILGAZ), Bir Elçiden Gazi Mustafa Kemal, Tercüman 1001 Temel Eser-23, s.205-208)

¹⁰ Cemal KUTAY, Atatürk Olmasaydı, Milliyet Yay., 2.bs., İstanbul, 2003, s.76

12 Nisan 1931 tarihinde kurulan Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin 2-11 Temmuz 1932 tarihleri arasında düzenlediği Birinci Türk Tarih Kurultayı'nın hazırlık çalışmaları sırasında dil meselesinin araştırılıp incelenmesi gündeme gelmiştir. Kurultay'da sunulacak bildirileri önceden okuyan Atatürk'ün düşüncelerine tanık olan Afet İnan şunları anlatmaktadır:

“1932 Temmuz ayında toplanacak olan Birinci Türk Tarih Kurultayı'nda okunacak tezlerin, Kurultay'dan önce, tartışmaları Atatürk'ün huzurunda yapılıyordu. İşte bu tarih çalışmaları ilerlerken Atatürk dil meselesini de ele almak gerekliliğini duymuştu.

Çünkü tarihî konuların işlenmesi sırasında filolojik, etnolojik araştırmaların zarurî olduğu meydana çıkıyordu. Atatürk dil nazariyelerini izah eden kitapları okuyor ve her tarihî konu içinde dil belgeleriyle halledilecek meseleler olduğunu görüyordu. İşte bu Birinci Türk Tarih Kurultayı'nın hazırlıkları sırasında, bu meselelerle meşgul oluyordu.

Tarihe yardımcı olacak dil incelemelerini aynı kurum içinde birçok kol olarak ayırmayı konuşmalarımız arasında bana telkin ediyordu.”¹¹

Türkçenin eksiklerinin tamamlanmasını, hatalarının düzeltilmesini ve nasıl zenginleştirilebileceğinin yollarının gösterilmesini isteyen Atatürk, Sadri Maksudi'nin Türk Dili İçin adlı kitabının başına yazdığı notta, Türkçenin temel sorununu belirtmiştir: “Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin.”

“Dilin şuurla işlenmesi” gerektiği tezini savunan Atatürk, Türk Tarih Kurultayı'nda sunulan bildirimlerde de “Türk dilinin şuurla işlenmesi” tezinin savunulduğunu görmüş ve düşüncelerine destek de bulunca hararetle savunmuştur. Bu bağlamda yapılacak ilmî çalışma, araştırma ve incelemeler ancak akademik bir kuruluşla mümkün olabileceği için Atatürk'ün emir ve yönlendirmeleri sonucunda Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur.

Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kuruluş amacı, tüzüğü'nün 3. maddesinde belirtilmiştir: “Türk dilini tetkik ve elde edilen neticeleri neşir ve tamim etmek...” Atatürk'ün temel tez olarak savunduğu “Türk dilinin şuurla işlenmesi” fikri, Türk Dili Tetkik Cemiyetinin amacı olarak kabul edilmiş ve tüzüğü'ne de yansıtılmıştır.

Atatürk döneminde, Türkçenin sadeleştirilmesi girişimleri ve eğitim seferberliği başlatılmış, Arapça ve Farsça kelime ve kurallar dilden atılmış, halk-

¹¹ Afet İNAN, “Türk Dil Kurumunun Kuruluşu Üzerine”, Türk Dili Dergisi, Nu.69, Haziran 1957, s.478

tan kelimeler derlenmiş, eski kaynak eserlerden Türkçe kelimeler taranmış, Türkçe sözlük ve gramer kitapları hazırlanmış, dil üzerine çalışacak kurumlar kurulmuş ve Türkçe zengin bir bilim, kültür, sanat, edebiyat ve eğitim dili hâline getirilmiştir.

